

DEGVIELAS CENAS UN IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

FUEL PRICES AND FACTORS AFFECTING IT

Amanda Zariņa

Komerccdarbības katedra

Darba vadītāja: Iveta Liniņa

Latvija, Rīga 2015

Abstract

The author chose the theme of work-fuel prices and factors affecting it. The topic was chosen because everyday is in direct contact with the fuel, and its prices, they make up a personal car. Theme is currently topical, since fuel prices in recent months, from November 2014, ranges, thereby affecting the price of other product teams, and everything is a little bouquet delivery, thus reducing or increasing the prices. Changes of fuel prices affect the family budget cost fluctuations. Based on the Bank's Economist Andre's Thrush said that the ongoing oil market and low oil prices significantly affect global economic development, including in the eurozone and Latvia.

Ievads

Autore izvēlējās darba tēmu - degvielas cenas un to ietekmējošie faktori. Tēma tika izvēlēta, jo ikdienā ir tiešā saskare ar degvielu un tās cenām, to uzpildot personīgajā automašīnā. Darba tēma šobrīd ir aktuāla, jo degvielas cenas pēdējo mēnešu laikā, sākot no 2014.gada novembra, svārstās, tādejādi ietekmējot cenas pārējām preču grupām un visam, kam ir vajadzīga piegādē, tādejādi cenas samazinot vai paaugstinot. Degvielas cenu izmaiņas ietekmē arī ģimenes budžeta izmaksu svārstības. Balstoties uz Latvijas Bankas ekonomista Andra Strazda teikto, ka patlaban notiekošais naftas tirgū un zemās naftas cenas nozīmīgi ietekmēs globālās ekonomikas attīstību, tostarp arī eirozonu un Latviju. "Aprēķini liecina, ka naftas cenu kritums par 10 ASV dolāriem barelā veicina pasaules ekonomikas kāpumu par aptuveni 0,2 procentpunktiem, līdz ar to, piemēram, naftas cenu samazinājums par 50 ASV dolāriem barelā un šāda cenu līmeņa noturēšanās ilgākā termiņā pozitīvi ietekmētu globālās ekonomikas sniegumu par vienu procentpunktu," prognozē eksperts. Tāpat Krievija būs ieinteresēta pasaules tirgū pārdot pēc iespējas vairāk izejvielu, kas īstermiņā var nozīmēt tranzīta plūsmas pieaugumu atsevišķos segmentos. "Precīzas prognozes par zemu naftas cenu ietekmi uz Latvijas ekonomikas izaugsmi izteikt grūti, bet, kopumā vērtējot, pozitīvais efekts varētu līdzsvarot zaudējumus, kādus cietīs atsevišķu nozaru eksportētāji," skaidro ekonomists. Tādēļ pagaidām Latvijas Banka nesaskata iemeslu pārskatīt Latvijas šā gada iekšzemes kopprodukta izaugsmes prognozes. Pašlaik centrālā banka to paredz 2,7% apmērā.

Strazds paredz, ka zemās naftas cenas ietekmēs arī citus ekonomikas rādītājus, tostarp samazināsies inflācija, bet ietekme uz Latvijas eksporta un importa bilanci atkal būs divējāda – degvielas imports naudas izteiksmē samazināsies, bet vienlaikus kritīsies arī atsevišķu nozaru preču eksports. Portāls "Delfi" jau vēstījis, ka 2014.gadā jēlnaftas cena samazinājusies aptuveni uz pusi. Gada otrajā pusē kritumu piedzīvoja arī degvielas cena, kas Latvijā piedzīvoja kritumu par aptuveni piektdaļu. (Andris Strazds, www.delfi.lv)

Darba mērķis – novērtēt kā degvielas cenu izmaiņas ietekmē cilvēku attieksmi, viedokli un rīcību.

Darba uzdevumi:

1. Analizēt degvielas cenu ietekmējošos faktoru un izmaiņu cēloņu teorētisko bāzi.
2. Izpētīt cilvēku ietekmi uz degvielas cenu svārstībām.
3. Izdarīt secinājumus par degvielas cenu izmaiņu ietekmi.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus un izpildītu uzdevumus, tika pielietotas šādas pētījumu metodes: respondentu aptauja ar anketu palīdzību, novērojums, kurā tika salīdzināts 2 degvielas uzpildes stacijas „Statoil” Vienības gatve 105, Rīga un „Neste Oil” Vienības gatve 144, Rīga, kuras krustojumā atrodas praktiski pretī ietverot vienu un to pašu satiksmes plūsma, respektīvi, vienus un tos pašus potenciālos klientus.

Novērojuma periods ir no **13.03.2015.** līdz **21.03.2015.** nedēļas griezumā, stundu dienā (**15.00 – 16.00**), vienlaicīgi abās uzpildes stacijās, uzskaitot iebraukušo automašīnu skaitu un to, cik no iebraukušajiem uzpildīja degvielu automašīnai. Kā pētījuma bāze tika izmantota Biznesa augstskolas Turība bibliotēkā pieejamā literatūra par naftas produktiem un degvielu latviešu valodā. Darbs sastāv no **3** nodaļām – teorētiskā bāze, pētījuma analīze un secinājumi. Aptaujā piedalījās **50** respondenti, novērojumā piedalījās **2** uzņēmumi.

1. Situācija degvielas tirgū

Pētījums tiek veikts, jo degvielas cenām ir informatīvs raksturs, tās var mainīties vairākkārtīgi dienas laikā un atšķirties dažādās stacijās. (www.statoil.lv) Tādēļ, ir svarīgi noteikt tās ietekmējošos faktorus un to kā degvielas cena ietekmē visu apkārt esošo un notiekošo, sākot no ģimenes budžeta, un beidzot ar produktu un pakalpojumu cenu izmaiņām. Degviela tiek pārdota par starptautiskās biržās noteiktajām cenām, tāpēc tās cenu mazumtirgotāji nevar ietekmēt - tā ir atkarīga ne tikai no garā piegādes ceļa, bet arī politiskās un klimatiskās situācijas, pieprasījuma pieauguma pasaulē, nodokļu sloga un citiem faktoriem.

Nafta un degviela ir atsevišķas biržas preces. Abu produktu cenu nosaka gan kopīgi, gan atšķirīgi faktori, tāpēc degvielas cena biržā atšķiras no naftas cenas biržā. Degviela biržā tiek kotēta ASV dolāros, tāpēc dolāra kursa svārstības ietekmē degvielas cenas. Daļu no degvielas cenas veido finanšu institūciju tirdzniecības darījumi, kas ir pamats spekulācijām un paaugstina cenu. Politiskā nestabilitāte un nemieri ietekmē naftas ieguves, kā arī naftas produktu ražošanas un transportēšanas iespējas. Dabas katastrofas un straujas klimata pārmaiņas ietekmē degvielas pieprasījumu un piedāvājumu. ES ir spēkā vairākas kvalitātes prasības degvielai, kas saudzē vidi un automašīnu, taču palielina degvielas ražošanas izmaksas. Krievijā šādu kvalitātes prasību nav, tāpēc degvielas cena ir zemāka. Iedzīvotāju un automašīnu skaita, ekonomiskās un rūpnieciskās aktivitātes pieaugums pasaulē (īpaši Ķīnā un Indijā) palielina pieprasījumu pēc degvielas, kā rezultātā cenas aug.

Papildu izmaksas veido obligātā bio-piedeve 5% apmērā. Igaunijā bio-piedeve nav obligāta – tas ir viens no iemesliem degvielas cenu atšķirībām starp Latviju un Igauniju. Latvija ir tirgus ar nelielu pieprasījumu, tāpēc degvielas mazumtirgotājiem ir lielākas izmaksas par litru un mazākas apjoma atlaides no degvielas ražotājiem. Mazumtirgotājiem jāsedz savas izmaksas (vairāk nekā 130 pozīcijas – algas, staciju un termināļu uzturēšana u.c.). kāpjot degvielas cenai samazinās patēriņš, taču izmaksas paliek nemainīgas. Latvijā ir liels DUS skaits pret iedzīvotāju skaitu, tāpēc tirgotāju starpā ir sīva konkurence par klientiem. Cenai, kas norādīta uz degvielas sūkņa, bieži ir tikai informatīvs raksturs, un vidējā pārdošanas cena ir zemāka. Mazumtirgotāji piemēro dažādas atlaides gan saviem patstāvīgajiem klientiem, gan

biznesa klientiem. Degvielas tirdzniecība ir saistīta ar īpaši augstām drošības prasībām. Jaunas, ES drošības un vides aizsardzības standartiem atbilstošas DUS izvede maksā ap 1milj. Euro, neskaitot turpmākās uzturēšanas izmaksas. Degvielas mazumtirgotāju rentabilitātes līmenis ir viens no zemākajiem, salīdzinot ar citām nozarēm. (degvielas cenu anatomija)

Ar šo pētījumu tiks noskaidrota degvielas cenu ietekme un pieprasījuma izmaiņas, atkarībā no svārstībām. Tiks salīdzinātas degvielas uzpildes stacijas (DUS) „Statoil Fuel & Truck” un „Neste Oil”, degvielas cenas noteiktā dienā, iebraukušo automašīnu skaits degvielas uzpildes stacijā un automašīnas, kurās tika uzpildīta degviela, noteiktā laikā nedēļas griezumā. Pētījumam tika izvēlētas tieši šīs DUS, jo tās ir vienas no savstarpēji tuvāk esošajām (atrodas praktiski pretī viena otrai) un konkurējošākajām Rīgā, tādēļ, ka šīm abām uzpildes stacijām ir vieni potenciālie patērētāji un satiksmes plūsma ir ļoti intensīva šo DUS atrašanās vietā. Bet ir arī atšķirīgais – cenas, klientu apkalpošanas un apmaksas veids (pašapkalpošanās un apkalpojošais personāls/operators), papildiespējas un lojalitātes programmas. „Neste Oil” tiek piešķirtas atlaides degvielai un var uzkrāt punktus „Rimi” kartei, bet „Statoil Fuel & Truck” ir izstrādāta EXTRA programma, kura piešķir atlaides degvielai, auto mazgāšanai un tiek piešķirtas dāvanas (hotdogs/kafija), un ar „Statoil” norēķinu karti tiek piešķirtas ļoti elastīgas atlaides degvielai, var atgūt PVN ārzemēs veiktajiem pirkumiem. Pētījums ir paredzēts, lai to izmantotu praktiski.

Vidējais patēriņa cenu līmenis 2015. gada februārī, salīdzinot ar februāri pērn, samazinājies par 0,1%. «Vislielāko ietekmi atstāja izdevumi transportam – cenas samazinājušās par 6,3%, bet degvielai – par 17,3%. Otrs būtiskākais deflācijas veicinātājs bija pārtikas cenu kritums. Visvairāk kritusies cena pienam un piena produktiem,» skaidro Nordea ekonomikas eksperts Gints Belēvičs. (www.nozare.lv)

1. Tabula (www.nozare.lv)

Cenu pārmaiņas februārī, salīdzinot ar janvāri %:

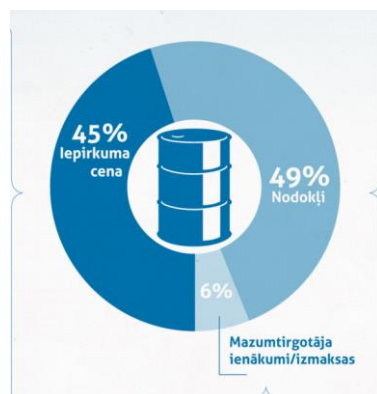
<i>Preču kategorija</i>	<i>Pārmaiņas februārī, salīdzinot ar janvāri %</i>	<i>Preču kategorija</i>	<i>Pārmaiņas februārī, salīdzinot ar janvāri %</i>
Pārtika	+0,7	Sakari	0,0
Alkohols, tabaka	- 0,1	Atpūta, kultūra	-0,2
Apģērbs, apavi	-2,5	Izglītība	0,0
Mājoklis	-0,5	Viesnīcas, restorāni	0,0
Mājokļa iekārta	-1,3	Pārējie	-0,3
Veselība	+0,6		
Transports	+3,0	<u>Kopā</u>	<u>+0,3</u>

Naftas cenas pasaules tirgū ceturtdien (19.03.2015) piedzīvojušas kritumu saistībā ar bažām par pārmērīgām enerģijas piegādēm pasaulē un ASV dolāra vērtības pieaugumu. ASV vieglās jēlnaftas "West Texas Intermediate" (WTI) cena aprīļa piegādēm ceturtdien tirdzniecības sesijas noslēgumā samazinājās par 0,7 dolāriem - līdz 43,96 dolāriem (41,17 eiro) par barelu. Savukārt Londonas "Brent" jēlnaftas cena maija piegādēm sarukusi par 1,48 dolāriem - līdz 54,43 dolāriem (50,97 eiro) par barelu. Turklāt Kuveitas naftas ministrs Ali al Omairs ceturtdien pavēstīja, ka naftas eksportētājvalstu organizācijai OPEC nav citas iespējas, kā saglabāt pašreizējās naftas ieguves kvotas, lai saglabātu savu tirgu daļu, neskatoties uz naftas cenu kritumu. Naftas cenas pasaules tirgū gandrīz pastāvīgu kritumu piedzīvo kopš jūnija, taču lejupslīdes temps paātrinājās novembrī, kad OPEC nolēma pašreizējās naftas ieguves kvotas saglabāt nemainīgas. (www.nozare.lv) Savukārt, laikā, kad Norvēģija jau kopš pagājušā gada ir pievienojusies ASV un Eiropas Savienības noteiktajām ekonomiskajām sankcijām pret Krieviju Krimas aneksijas un kara Ukrainā dēļ, tās mediji ziņo, ka joprojām Norvēģijas pensiju fondam Global ir ieguldījumi un pieder akcijas sankcijām pakļautajās Krievijas bankās. Savukārt Norvēģijas lielākā energokompānija Statoil šonedēļ paziņojusi par plāniem kopā ar Krievijas valsts uzņēmumu Rosneftj attīstīt naftas urbumus Krievijā. Portāls Barentsobserver.com, atsaucoties uz norvēģu biznesa laikrakstu Dagens N3/4ringsliv, ziņo, ka Norvēģijas Valsts pensiju fonds Global, kurā uzkrājas peļņa no Norvēģijas naftas pārdošanas un kura vērtība ir ap 7000 miljardiem norvēģu kronu (796 miljardi eiro), ir investējis 32 095 miljonus kronu Krievijā, galvenokārt naftas un gāzes, kā arī banku sektorā.

Statoil ASA, kurā Norvēģijas valdībai pieder vairākums akciju, šonedēļ paziņoja, ka plāno attīstīt četrus naftas urbumus Krievijā kopā ar Krievijas valsts uzņēmumu Rosneftj. Divi no tiem plānoti Rietumsibirijā jau šogad, vēl divi – no naftas platformām Ohotskas jūrā 2016. gadā, atsaucoties uz Statoil runasvīru Knutu Rostadu, vēsta Bloomberg. Viņš arī paudis viedokli, ka Statoil aktivitātes nepārkāpj līdz šim noteiktās sankcijas, un atzīmējis, ka nepieciešama Norvēģijas valdības piekrišana projektam, tiesa, nepaskaidrojot, cik tālu ir ar tās saņemšanu. (Juris Tihonovs, Publicēta: 20.03.2015)

2. Degvielas cenu veidojošais faktors – nodokļi.

Latvijā degvielai tiek piemēroti trīs nodokļi, kas šobrīd veido aptuveni 48,5% degvielas cenas mazumtirdzniecībā: akcīzes nodoklis, pievienotās vērtības nodoklis, nodeva par obligāto valsts rezervju glabāšanu (degvielas cenas veidošanās www.statoil.lv)

1. att. Degvielas cenu anatomija.

2.1. Akcīzes nodoklis naftas produktiem:

Akcīzes nodokļa likmes no 2014.gada 1.janvāra

1. svinu nesaturošam benzīnam, tā aizstājējproduktiem un komponentiem (par 1000 litriem) — 411,21 eiro;
2. svinu saturošam benzīnam, tā aizstājējproduktiem un komponentiem (par 1000 litriem) — 455,32 eiro;
3. petrolejai, tās aizstājējproduktiem un komponentiem (par 1000 litriem) — 332,95 eiro;
4. dīzeļdegvielai (gāzeļļai), tās aizstājējproduktiem un komponentiem (par 1000 litriem) — 332,95 eiro;
5. naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem (par 1000 kilogramiem) — 161 eiro;
6. degvieleļļai, kuras kolorimetriskais indekss ir mazāks par 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir mazāka par 25 mm²/s, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, izņemot šīs daļas 7.punktā minētās degvieleļļas (par 1000 litriem), — 332,95 eiro;
7. degvieleļļai, kuras kolorimetriskais indekss ir vienāds ar 2,0 vai lielāks vai kinemātiskā viskozitāte 50°C ir vienāda ar 25 mm²/s vai lielāka, tās aizstājējproduktiem un komponentiem (par 1000 kilogramiem) — 15,65 eiro.

Izņēmumi:

1. saraksta 3., 4. un 6.punktā minētajiem naftas produktiem nodokļa likme ir 56,91 eiro par 1000 litriem – ja naftas produkti ir iezīmēti (marķēti) un tos izmanto par kurināmo likumā noteiktajā kārtībā. Ja šeit minēto naftas produktu sastāvā vismaz 5% no kopējā produktu daudzuma veido rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela, nodokļa likme ir 21,34 eiro par 1000 litriem.
2. ja saraksta 1.punktā minētajiem naftas produktiem ir pievienots etilspirts, kas iegūts no lauksaimniecības izejvielām un ir dehidratēts (ar spirta saturu vismaz 99,5 tilpumprocenti), un pievienotā etilspirta saturs veido no 70 līdz 85 tilpumprocentiem (ieskaitot) no kopējā produktu daudzuma, attiecīgajiem produktiem (par 1000 litriem) nodokļa likme ir 123,36 eiro, ja ievērots viens no šādiem nosacījumiem: 1) etilspirts ir pievienots akcīzes preču noliktavā Latvijas Republikā vai 2) minētais naftas produktu un etilspirta maisījums ir ievests no citas ES dalībvalsts.
3. ja saraksta 4.punktā minētajiem naftas produktiem ir pievienota no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela un minētā biodīzeļdegviela veido vismaz 30 tilpumprocentus no kopējā produktu daudzuma, attiecīgajiem produktiem nodokļa likme ir 233,35 eiro par 1000 litriem, ja ievērots viens no šādiem nosacījumiem: 1) no rapšu sēklu eļļas iegūtā biodīzeļdegviela ir pievienota akcīzes preču noliktavā Latvijas Republikā vai 2) minētais naftas produktu un no rapšu sēklu eļļas iegūtās biodīzeļdegvielas maisījums ir ievests no citas ES dalībvalsts.
4. Rapšu sēklu eļļai, kuru realizē vai izmanto par kurināmo vai degvielu, un biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, nodokli aprēķina pēc likmes 0 eiro par 1000 litriem, ja ievērots viens no šādiem nosacījumiem: 1) rapšu sēklu eļļa vai biodīzeļdegviela, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, ražota akcīzes preču noliktavā Latvijas Republikā vai 2) rapšu sēklu eļļa vai biodīzeļdegviela, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, ir ievesta no citas ES dalībvalsts.
5. saraksta 5.punktā minētajiem naftas produktiem nodokli aprēķina pēc likmes 0 eiro par 1000 kilogramiem, ja attiecīgie naftas produkti tiek piegādāti

personām, kuras tos izmanto par kurināmo vai gāzes krāsnīs un citās iekārtās, nevis par degvielu.

Akcīzes nodoklis **dabagāzei**:

- izmantošanai par degvielu — **99,60 eiro** par 1000 m³; (www.muitaslietas.lv)

2.2. Pievienotās vērtības nodoklis.

PVN pēdējo gadu laikā ir palielināts vairākkārt, un patlaban tas ir 22%. Vēl 2008. gadā PVN likme bija 18%. Būtiski, ka PVN summa mainās atkarībā no degvielas cenas – jo augstākas degvielas cenas, jo augstāks arī PVN. (www.likumi.lv)

2.3. Nodeva par obligāto valsts rezervju glabāšanu.

Valsts nodevas likme par drošības rezervju uzturēšanu ir 15,67 eiro par katru iepriekšējā kalendāra mēnesi realizēto **I, II un III** kategorijas naftas produktu tonnu. (www.likumi.lv)

3. Degvielas cena Latvijas tirgū

Lai noskaidrotu viedokli un ietekmi degvielas cenām un to svārstībām uz patērētāju Latvijas tirgū. Tika sastādīta anketa, kura sastāv no 15. Jautājumi, ar kuru palīdzību, tika noskaidrots patērētāju viedoklis un attieksme pret degvielas cenu izmaiņām, vai tiek sekots līdz šīm svārstībām, vai patērētājam ir svarīga mašīnas ekonomija, atbildot uz jautājumiem vai respondents ir informēts, kādi ir degvielas cenas ietekmējošie faktori, kā tiek vērtētas degvielas cenas izmaiņas u.c. Anketas aizpildīja 50 Latvijas iedzīvotāji, kuriem ir sava personīgā automašīna no Rīgas, citām pilsētām un lauku reģioniem, vecumā no 18 līdz 62.

3.1. Degvielas cena un patērētājs

Aptaujā kopā piedalījās 50 respondenti, atbildot uz 15 anketas jautājumiem, no kuriem 56% ir sievietes un 44% vīrieši. 42% dzīvesvieta ir Rīga, 34% ir no kādas citas pilsētas, bet 24% ir lauku reģionā dzīvojošie iedzīvotāji. Vairākums, respektīvi 32%, ir obligātās valsts apdrošināšanas riska grupā iekļautie no 18 līdz 26 gadu vecumam, 28% ir šoferi ar stāžu vecumā no 45 līdz 53, 26% vecumā no 36 līdz 44, 12% vecumā no 27 līdz 35 un 2% no 54 līdz 62.

Visiem aptaujātajiem respondentiem ir personīgā automašīnā, kas liecina, ka viņu viedoklis šajā aptaujā ir objektīvs, jo ikdienā tieši saskarās ar degvielas pildīšanu un tās cenām. Respondentu vairākumam 64% ir dīzeļdegviela, kas liecina par to, ka patērētāji cenšas izvēlēties to degvielas veidu, kurš ir ekonomiskāks, kuru retāk jāpilda automašīnā. Un patērētāji arī sāk pāriet uz auto gāzi 8%, kura ir vēl izdevīgāka un krietni ekonomiskāka par dīzeļdegvielu. 26% aptaujāto lieto 95. Markas benzīnu un tikai 2% 98. Markas benzīnu.

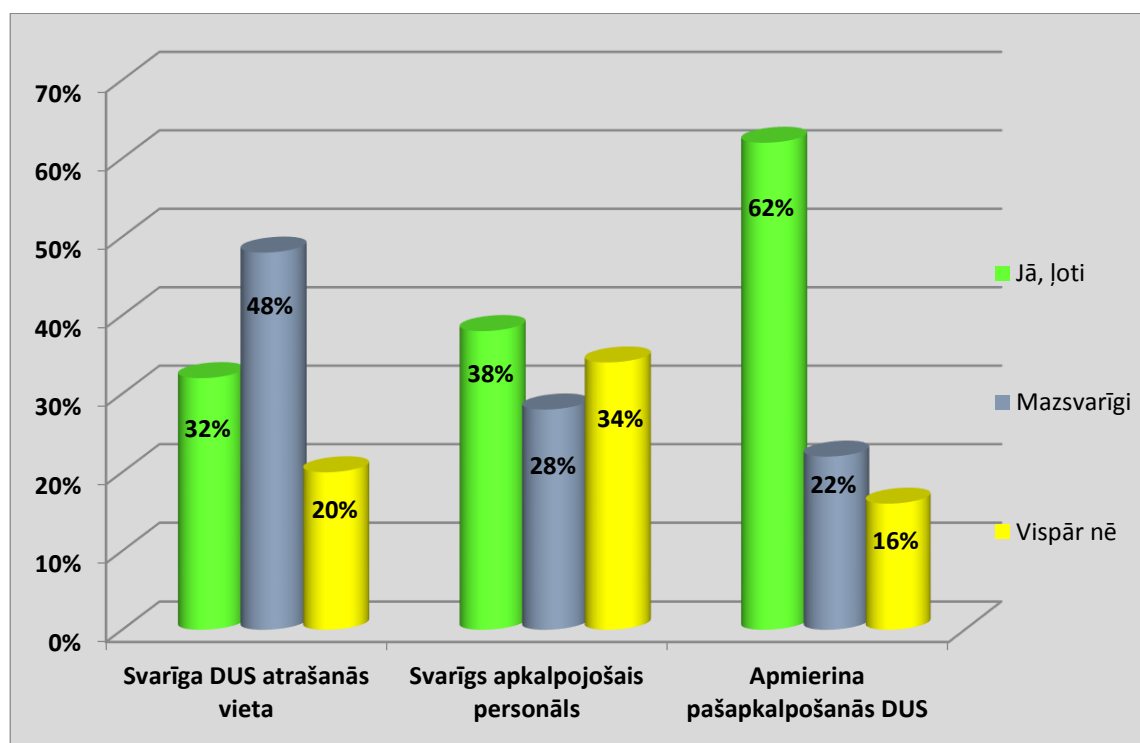
Sabiedriskā transporta biļešu cenu palielināšanās aptaujāto vairākuma pārvietošanās līdzekļa izvēli nav mainījusi, jo vairākums 64% pārvietojas tikai ar savu automašīnu. Toties 24% tas ir ietekmējis, jo viņi pārvietojas biežāk ar savu automašīnu pēc cenu palielināšanās, bet 6% pārvietojas vienādi ar sabiedrisko transportu un savu automašīnu. Toties pēc cenu palielināšanās 6% pārvietojas biežāk ar sabiedrisko transportu.

Aptaujas rezultāti liecina, ka patērētājam tomēr ir svarīga degvielas cena, jo vairākums 32% automašīnu izvēlas tieši pēc degvielas patēriņa, savukārt arī liela daļa respondentu savu automašīnu izvēlas tieši pēc markas, bet 17% svarīgākais kritērijs ir

automašīnas dizains. 8% svarīgs kritērijs mašīnas tehniskais stāvoklis, cena, aprīkojums, pielietojšanas mērķis.

Apkopoti dati liecina, ka patērētāji bieži 44% seko līdzīgi degvielas cenu izmaiņām, 30% ļoti reti seko līdzīgi cenu izmaiņām, bet 20% vienmēr seko līdzīgi degvielas cenu izmaiņām, 6% nekad neseko līdzīgi izmaiņām, kaut arī liela daļa respondentu ļoti reti vai vispār neseko līdzīgi cenu izmaiņām, tomēr 74% degvielas cena ir ļoti svarīga, tikai 22% cena ir nepārāk svarīga un 4% vispār nav svarīga. Lielākā daļa respondentu 56% tomēr ir informēti par degvielas cenu ietekmējošiem faktoriem – barela cenas svārstības pasaules biržās, nodokļi, valūtas kurss, ekonomiskā situācija pasaulē, transporta izmaksas, situācija tirgū u.c., bet 44% nav informēti vispār.

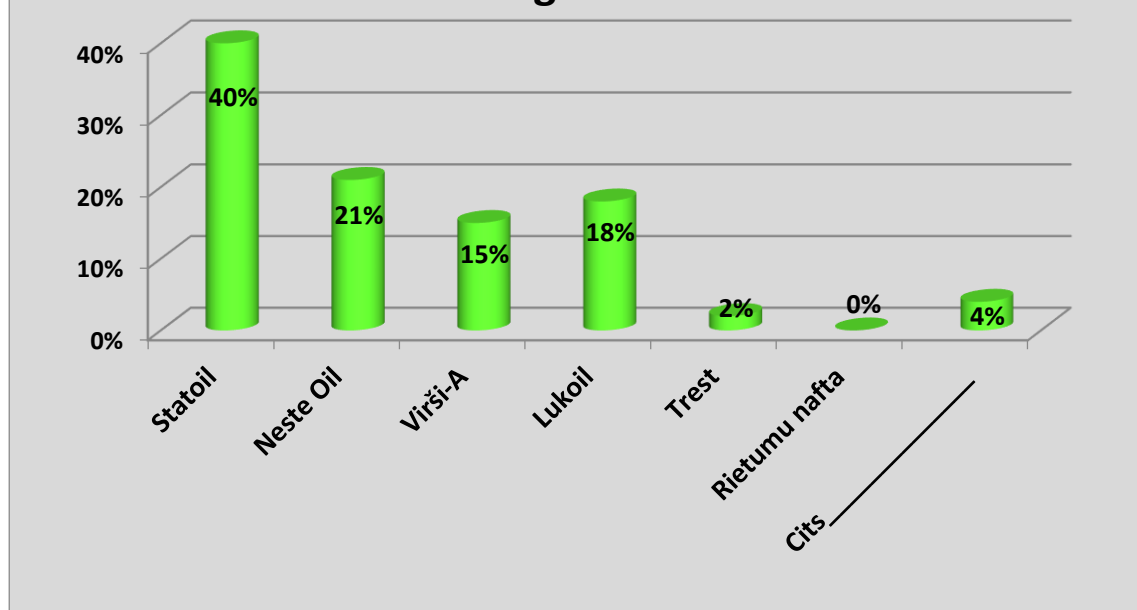
44% no aptaujātajiem degvielas savai automašīnai pilda, kad ir tukša degvielas tvertne, 30% reizi nedēļā, 18% reizi pāris dienās un tikai 8% retāk. Lielākā daļā respondentu 38% degvielas vienā reizē uzpilda 20l, savukārt 26% vienā reizē uzpilda 40l, 18% vienā reizē uzpilda pilnu degvielas tvertni, bet 6% uzpilda 10l. 12% aptaujāto savai automašīnai uzpilda pilnu gāzes balonu, atbilstoši finansēm, 30l vai 5l. Degvielas cenu krituma laikā (~2014.gada novembrī), personīgās automašīnas nobrauktā kilometrāža un degvielas patēriņš nedaudz palielinājās 16%, ļoti maz 26%, bet 58% vispār nepalielinājās, kas liecina, ka degvielas pilda neatkarīgi no tās cenas.

2. att. DUS atrašanās vieta un apkalpošanas veids

Patērētājiem 48% ir mazsvarīga degvielas atrašanās vieta un pat ļoti svarīga ir 32% un tikai 20% vispār nav svarīga. DUS apkalpojošais personāls, respektīvi, operators nav tas svarīgākais patērētājiem, jo 62% ļoti apmierina pašapkalpošanās degvielas uzpildes stacijas, tikai 22% nepārāk, bet 16% vispār neapmierina. Aptaujātajiem nav būtisks apkalpojošais personāls, jo 34% vispār tas nav svarīgi DUS, 28% tas ir mazsvarīgi, bet 38%, tas ir ļoti svarīgi. Balstoties uz apkopotajiem datiem, var secināt, ka patērētāji sāk pielāgoties pašapkalpošanās sistēmām arī Latvijā, kas tiek vērtēts pozitīvi, liecinot, par valsts dzīves līmeņa attīstību.

14. Kādā uzpildes stacijā Jūs pārsvarā pildat degvielu?

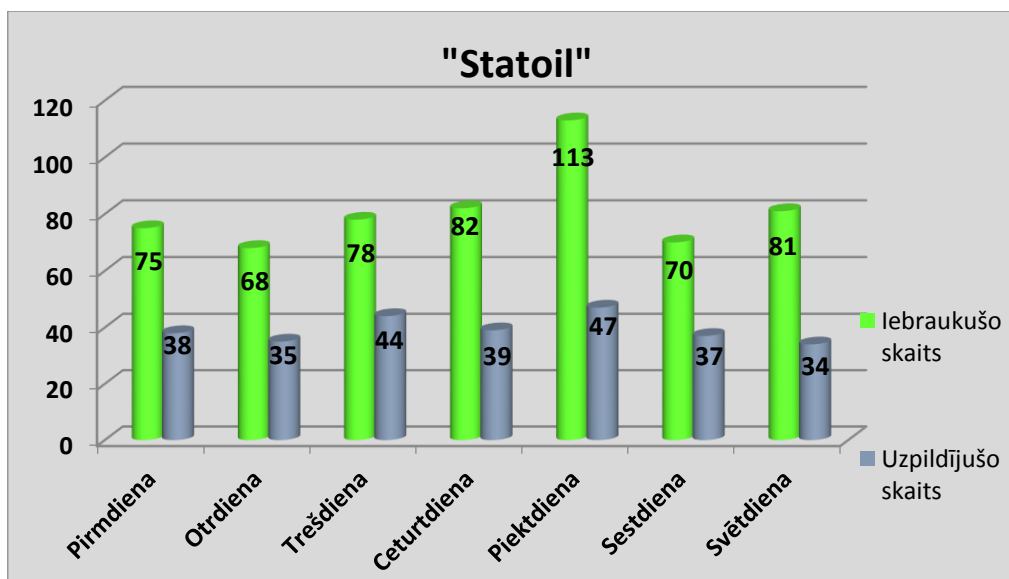
3. att. DUS, kurā pārsvarā uzpilda degvielu

Apstrādātie dati, par DUS, kurā pārsvarā pildās respondenti, liecina, ka „Statoil” tomēr ir vispieprasītākais, jo 40% no aptaujātajiem pildās pārsvarā „Statoil”, 21% uzpilda degvielu „Neste Oil”, 18% „Lukoil”, vairāk atdzīst 15% „Virši-A”, tikai 2% pildās „Trest”. 4% respondentu, kuri izvēlējās atbildes variantu „cits”, tie pildās – „Latvijas nafta”, „Astarte”, Jēkabpilī, „Aral”, „Ratio”, „Westfallen”.

Respondentu vairākums degvielas cenu izmaiņas vērtē negatīvi un saista to ar ģeopolitisko nestabilitāti. Pozitīvi vērtē degvielas cenu kritumu, bet ne kāpumu. Patērētāji uzskata, ka cenas ir diezgan svārstīgas, nemēģina tajā iedziļināties, pielāgojoties situācijai, jo saprot, ka paši mainīt neko nevar. Patērētāji arī prognozē līdz gada beigām atkal cenu kāpumu, līdz iepriekšējam līmenim. Cilvēki ir spiesti pielāgoties situācija, tādēļ, ka to nevar ietekmēt. Degvielas cenu kāpums, ietekmē kopējās izmaksas iedzīvotājiem, jo tas nemazina automašīnas izmantošanas biežumu tā izmantošanas mērķiem un cenu paaugstinājums ietekmē citu preču grupu pieaugumu.

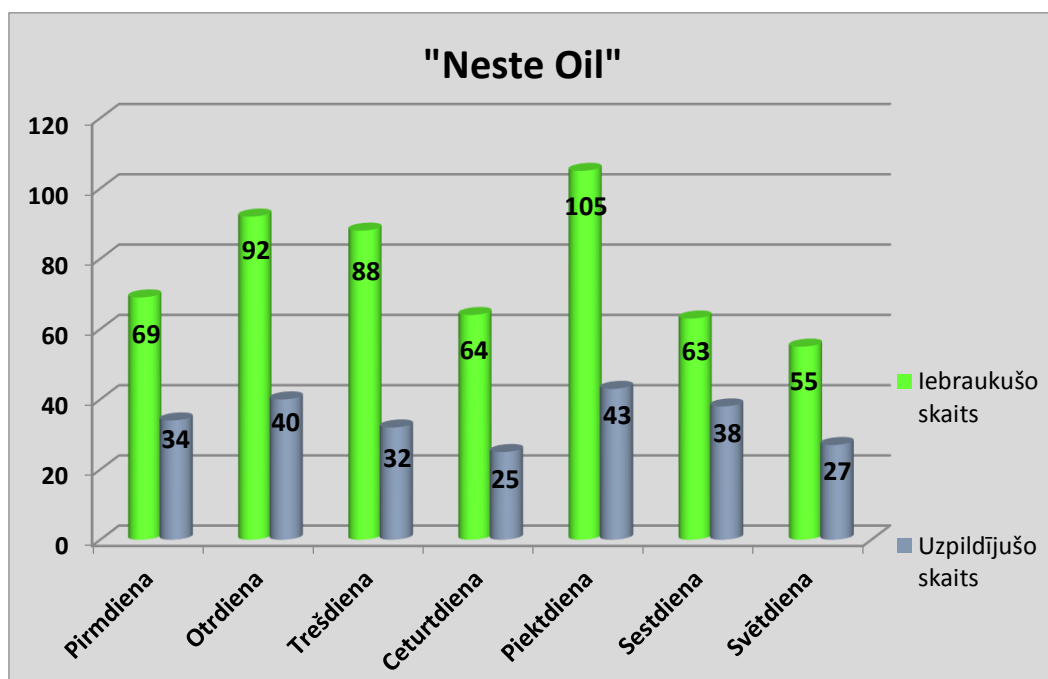
3.2. Degvielas uzpildes stacijas „Statoil” un „Neste Oil”

Tika veikts novērojums nedēļas griezumā no 13.03.2015. līdz 21.03.2015., optimālā dienas laikā no 15.00 – 16.00, vienlaicīgi abās DUS – „Statoil” un „Neste Oil”, novērojumu veica 2 cilvēki katru dienu. Ar šī novērojuma palīdzību, noskaidroja cilvēka tiešo rīcību ikdienā, kurš tomēr ir pretrunā ar aptaujāto respondentu viedokli. Novērojuma laikā tika uzskaitīts iebraukušo automašīnu skaits abās DUS un, to cilvēku skaits, kuri uzpildīja degvielu automašīnai, lai varētu salīdzināt, cik liels automašīnu skaits (procentuāli) iebrauc DUS, lai uzpildītu degvielu un cik daudzi, izmanto piedāvātās papildiespējas. Tika izvēlētas tieši konkrētās DUS, jo tās atrodas krustojumā praktiski pretī, ietverot vienu, intensīvu satiksmes plūsmu. Abām DUS atšķīrās cenas, papildiespējas, un apkalpošanas veids (pašapkalpošanās/operators).

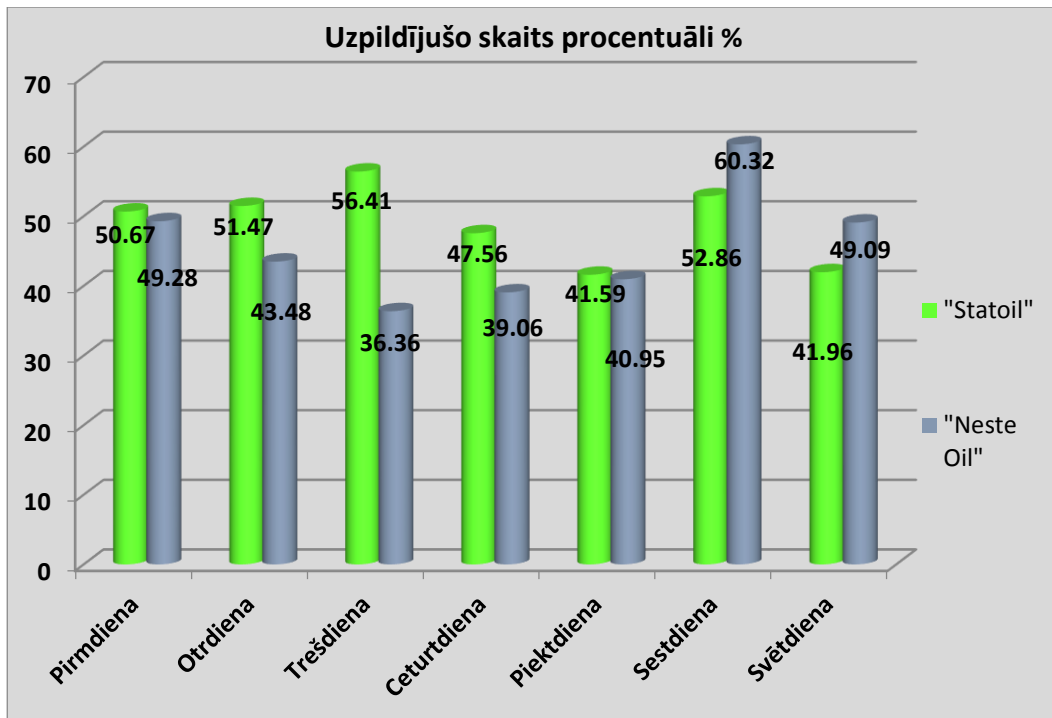
4. att. „Statoil” Iebraukušo automašīnu un uzpildījušo skaits, nedēļas griezumā, laika posmā no 15.00 līdz 16.00.

„Statoil” Rīga, Vienības gatve 105, LV-1058. Apkalpošanās veids – apkalpojošais personāls/operators un pašapkalpošanās. Papildiespējas – auto mazgātuve, veikals, auto paklāju tīrītājs, putekļusūcējs, gaiss, ūdens, bonusi un atlaides ar „Statoil” karti. DUS var iebraukt tikai no viena virziena, ceļā no Rīgas uz Jelgavu.

5. att. „Neste Oil” Iebraukušo automašīnu un uzpildījušo skaits, nedēļas griezumā, laika posmā no 15.00 līdz 16.00.

„Neste Oil” Rīga, Vienības gatve 144, LV-1058, apkalpošanās veids – pašapkalpošanās. Papildiespējas – automazgātuve „1 un 2”, „Narvesen”, „Swedbank” bankomāts, „Omniva” pasts 24 stundas diennaktī, gaiss, bonusi un atlaides ar „Rimi” karti. DUS var iebraukt no 3 virzieniem.

6. Grafiks uzpildījušo skaits procentuāli gan „Neste Oil”, gan „Statoil”.

Lai arī degvielas cenas „Neste Oil” (skat. 2. tabulu) ir lētākas, papildiespējas vairāk un iebraukt var no vairāk virzieniem, tāpat iebraukušo skaits un uzpildījušo skaits, procentuāli, lielāko nedēļas daļu bija mazāks, nekā „Statoil”.

1. Tabula Degvielas cenas nedēļas griezumā

„Statoil”	95.	D	Gāze	„Neste Oil”	95.	98.	D
Pirmdiena	1,174	1,154	0,584	Pirmdiena	1,157	1,197	1,137
Otrdiena	1,174	1,154	0,584	Otrdiena	1,157	1,197	1,137
Trešdiena	1,174	1,154	0,584	Trešdiena	1,157	1,197	1,137
Ceturtdiena	1,174	1,154	0,584	Ceturtdiena	1,157	1,197	1,137
Piektdiena	1,174	1,154	0,584	Piektdiena	1,157	1,197	1,137
Sestdiena	1,174	1,144	0,584	Sestdiena	1,157	1,197	1,127
Svētdiena	1,174	1,154	0,584	Svētdiena	1,157	1,197	1,137

Secinājumi

Kopumā degvielas cenas veidošanos ietekmē daudz un dažādi faktori, kurus nevar skatīt atsevišķi un kas jāskata kopsakarībās ar visu cenošanas mehānismu. Būtiski ir tas, ka mazumtirgotājs nevar ietekmēt aptuveni 93% uzpildes stacijā redzamās degvielas cenas. Tieši tāpat to nevar ietekmēt ne valsts iedzīvotāju pirktspēja, ne pat notikumi Latvijas ekonomikā – jo cenas tiek noteiktas pasaules

biržās, kur savukārt tiek analizēti visai pasaulei vai kādam ekonomiskajā ziņā lielākam reģionam būtiski notikumi.

Patērētāju viedoklis un rīcība ir atšķirīga, secinot no veiktā novērojuma un aptaujas rezultātiem, tādejādi nevar objektīvi vērtēt tikai Latvijas iedzīvotāju viedokli un vērtējumu nosacītām situācijām.

Aptaujāto respondentu viedoklis par degvielas cenu svārstībām un izmaiņām ir diezgan negatīvs, jo tiek prognozēts gada beigās cenu kāpums līdz iepriekšējam līmenim (pirms sāka kristies). Negatīvi tiek vērtētas cenu svārstības, jo tas liecina, par politisko un ekonomisko nestabilitāti pasaulē. Patērētāji vēlmes ir cenu kritums, ko nevar ietekmēt iedzīvotāji.

Salīdzinot degvielas cenas abiem uzņēmumiem, tad „Statoil” ir augstākās cenas un mazāk papildiespējas nekā „Neste Oil”, bet abos DUS ir atšķirīgi iebraukšanas virzieni, kas ir svarīgs ietekmējošais faktors un papildiespējas. Kas liecina, ka „Statoil” savas piedāvātās DUS papildiespējas pozīcionē augstākā un patērētājam saprotamākā līmenī, nekā „Neste Oil”. Liela patērētāju daļā nav pieraduši pie pašapkalpošanās automātiem DUS, jo veicot novērojumu, secināju, ka visi tie, kas pildās „Statoil”, kurā ir gan pašapkalpošanās, gan apkalpojošais personāls jeb operators, novērojuma laikā neviens no klientiem neizmantoja pašapkalpošanās pakalpojumus, bet norēķināties gāja iekšā pie operatora. Var secināt to, ka komercdarbībai, kas nodarbojas ar degvielas tirdzniecību, lielāka uzmanība ir jāpievērš papildiespēju pilnveidošanai un pozicionēšanai patērētājam, jo novērojums apliecināja to, ka praktiski puse no DUS iebraukušajiem, izmantoja tikai šīs piedāvātās papildiespējas, nevis uzpildīja degvielu.

Izmantotā literatūra

1. http://www.statoil.lv/lv_LV/pg1334072745785/private/Degviela/degvielas-cenas.html
2. file:///C:/Users/amnd/Downloads/degvielas_cenu_anatomija.pdf
3. <http://www.nozare.lv/nozares/oil/item/20150310080022021298F78F5C5A9C0D/>
4. <http://www.nozare.lv/nozares/oil/item/20150310074335032232911174FD7DAB/>
5. <http://www.delfi.lv/bizness/viedokli/latvijas-ieguvumu-no-zemas-naftas-cenas-bremzes-krievijas-krize-atzist-eksperts.d?id=45428790>
6. <http://www.nozare.lv/nozares/oil/item/201503201127273199688989673503BA/>
7. <http://www.nozare.lv/nozares/oil/item/2015032006554902E158D796D864C5D6/>
8. <http://www.muitaslietas.lv/akcizes-nodokla-likmes-no-2014-gada-1-janvara/>
9. <http://likumi.lv/doc.php?id=231827>
10. [file:///C:/Users/amnd/Downloads/degvielas_cenas_veidosanas%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/amnd/Downloads/degvielas_cenas_veidosanas%20(6).pdf)